





Dorota MICHALUK  
*Białystok*

## **Tłok pieczętny do laku Aleksandra Butlera h. własnego, starosty mielnickiego w latach 1738-1775**

W zbiorach Muzeum Wojska w Białymstoku przechowywany jest tłok pieczętny do laku Aleksandra Butlera, przywódcy szlachty stronnika magistratów.

Napis małąskulą umieszczony w podwójnym otoku:

ALEKSANDER : SACRI : ROMANI : IMPERI : COMES : BUTLER : KAPITANEUS  
: MIELNICENSIS :

Otok zewnętrzny - perełkowy. W polu pieczęci orzeł bez korony w ozdobnym kartuszu zwieńczonym dziewięciopalcową hrabiowską koroną. Głowa orła zwrócona w prawą stronę. Na jego piersi tarcza odmiany starszej francuskiej, na której rozpościera się znak herbowy - koszyk o jednym uchu wypełniony winnymi gronami

Wymiary:  $\phi$  60 mm, wym. rączki 23x28x10 mm, mosiądz, odlew;  
stan zachowania: dobry.

Nr inw. MWB / 1908

Zakup Dasa Warszawa Salon nr 3.

Treść napisu, jak również herb rodzinny wskazują, że forma wykonana została na zamówienie Aleksandra Butlera starosty mielnickiego. Niesiecki podaje dwie odmiany tego herbu: "kosz o jednym uchu, gronami winnymi nalożony, w helmie trzy pióra strusie czerwone, od siebie rozdzielone, na środkim z nich trąba myśliwska żółta" lub kosz wyłożony różanym kwieciami.<sup>1</sup> Znak rodzinny zawieszony został na herbie województwa podlaskiego (orzeł biały bez korony w czerwonym polu).<sup>2</sup>



Tłok pieczęty Aleksandra Butlera 1768/1768

Uwagę zwracają błędy popełnione przez grawera, zapewne lokalnego. Zaliczyć do nich należy: zlewanie się liter N i E w słowie KAPITANEUS, jak również błąd ortograficzny - powinno być CAPITANEUS, brak symetrii podziału - orzeł przesunięty jest zbyt mocno w lewo. Najpoważniejszą jednak pomyłką jest potraktowanie tłoku jako pozytywu, zwrócenie głowy orła w prawą, a nie jak być powinno w lewą stronę. Za najbardziej prawdopodobną przyczynę zniekształcenia przedstawienia napieczętnego uznać należy niedbałość, bądź nieumiejętność rzemieślnika.

Właściciel tłoku, Aleksander Łukasz Butler, syn Marika Antoniego i Franciszki ze Szczuckich urodził się w październiku 1711 r. Był właścicielem podlaskich dóbr Samaki, Klimczyce i Międzylesie. Przed 1725 r. przebywał na studiach u jezuitów wiedeńskich, potem kształcił się u jezuitów warszawskich. W wieku 22 lat bezowocnie kandydował na posła na sejm elekcyjny po śmierci króla Augusta II Mocnego. Będąc starostą witagóbskim, w 1737 r. obrany został wojtkim bielskim, a w 1739 r. mianowany starostą mielnickim. Z ziemi mielnickiej posłował na sejmach w 1740, 1744, 1748, 1752 r. i na wszystkich trzech w 1764 r., wreszcie w 1767 r. został konsyliarzem konfederacji ziemi mielnickiej. Mimo, że na szerszej arenie politycznej Butler nie odznaczył się niczym szczególnym, to na terenie swojej ziemi cieszył się znaczną powagą, najwięksi magnaci, jak Radziwiłłowie i Czartoryscy starali się o jego względy. W całym swoim życiu Aleksander Butler trzymał się partii silniejszej. W 1733 r. jako stronnik Połockich był zwolennikiem Leszczyńskiego, potem pogodził się z Augustem III, wreszcie przeszedł na stronę "familii" i Poniatowskich.

Ostatnie lata życia spędził w stolicy. Zmarł 25 października 1783 r. i pochowany został w kościele pw. Najświętszej Marii Panny na Nowym Mieście w Warszawie.<sup>5</sup>

### Przypisy

1. Niesiecki K. Herbarz polski, Lipsk 1839, t. II, s. 364-367.
2. W przypadku stosowania pieczęci dwustronnej województwa, po przeciwnej stronie umieszczano Pogorń Litewską.
3. A. Dygnas, Butler Aleksander Łukasz, [w:] Polski Słownik Biograficzny, Kraków 1937, t. III, s. 150.